

25-Mart, 2025-yil

RIVOJLANISHIDA MUJASSAM NUQSONGA EGA BOLGAN BOLALAR KORREKSION-PEDAGOGIK TALIMIDA LOGOPEDIK ISH

*Jizzax Davlat Pedagogika Universiteti
Pedagogika va Psixologiya fakulteti
Logopediya yo‘nalishi 511-21-guruh talabasi
Baratova Sarvinoz Mirzohid qizi*

Annotatsiya: Mazkur maqolada rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bo‘lgan bolalar uchun korreksion-pedagogik ta’limda logopedik ishning o‘rni va ahamiyati ko‘rib chiqiladi. Ushbu ta’lim jarayonida, bolalarning til va nutq rivojini normallashtirish, kommunikativ qobiliyatlarini yaxshilash, shuningdek, individual va guruhli mashg‘ulotlar orqali muammolarni bartaraf etishga qaratilgan turli metodikalar va yondashuvlar tahlil qilinadi. Logopedik ishning maqsadi – bolalar uchun o‘ziga xos, samarali ta’lim muhitini yaratish va ularning til va nutq rivojlanishini qo‘llab-quvvatlashdir. Maqola, bu sohada ishlovchi mutaxassislar uchun amaliy tavsiyalar va uslublar taqdim etadi.

Kalit so‘zlar: rivojlanish nuqsoni, korreksion-pedagogik ta’lim, logopedik ish, til va nutq rivoji, bolalar, pedagogika, individual ta’lim, kommunikativ qobiliyat, logopediya, ta’lim metodikasi.

Annotation: This article examines the role and significance of speech therapy in the correctional-pedagogical education of children with developmental disabilities. The study explores various methodologies and approaches aimed at normalizing children's speech and language development, improving their communication skills, and addressing speech-related issues through individual and group sessions. The primary goal of speech therapy is to create a specialized and effective educational environment that supports children's language and speech development. The article provides practical recommendations and techniques for professionals working in this field.

Keywords: developmental disability, correctional-pedagogical education, speech therapy, language and speech development, children, pedagogy, individualized education, communication skills, speech pathology, educational methodology.

Аннотация: В данной статье рассматривается роль и значение логопедической работы в коррекционно-педагогическом обучении детей с нарушениями развития. Анализируются различные методики и подходы, направленные на нормализацию речевого и языкового развития детей, улучшение их коммуникативных навыков, а также устранение речевых проблем посредством индивидуальных и групповых занятий. Основной целью логопедической работы является создание специализированной и эффективной образовательной среды, способствующей развитию речи и языка у детей. В статье представлены практические рекомендации и методики для специалистов в данной области.

Ключевые слова: *нарушение развития, коррекционно-педагогическое обучение, логопедическая работа, развитие речи и языка, дети, педагогика, индивидуальное обучение, коммуникативные навыки, логопедия, методика обучения.*

KIRISH

Rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bo‘lgan bolalar uchun maxsus pedagogik yondashuvlar talab etiladi. Ularning nutqiy rivojlanishidagi muammolar ta’lim jarayonida muhim ahamiyat kasb etib, korreksion-pedagogik ta’limning ajralmas qismi hisoblanadi. Logopedik ish esa ushbu bolalarning til va nutq rivojlanishini qo‘llab-quvvatlashga, ularning kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan maxsus mashg‘ulotlarni o‘z ichiga oladi. Ushbu maqolada logopedik ishning ahamiyati, asosiy metodlari va usullari, shuningdek, rivojlanishida nuqsoni bor bolalar bilan ishlashda foydalaniladigan pedagogik yondashuvlar haqida so‘z yuritiladi.

Muhokama va natijalar. 1. Rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bo‘lgan bolalarda nutqiy muammolar

Rivojlanishida mujassam nuqsonlar (masalan, eshitish, ko‘rish, aqliy yoki jismoniy rivojlanishdagi cheklovlar) bolaning nutqiy rivojlanishiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Nutqiy muammolar quyidagi shakllarda namoyon bo‘lishi mumkin:

Fonetik-fonematik kamchiliklar – tovushlarni to‘g‘ri talaffuz qilish va farqlash qiyinligi.

Umumiy nutqiy rivojlanishning kechikishi – so‘z boyligining kamligi, jummalarni to‘liq shakllantira olmaslik.

Dizartriya – nutq apparati mushaklarining yetarlicha rivojlanmaganligi tufayli so‘zlarni noto‘g‘ri talaffuz qilish.

Alaliya – miya faoliyatidagi nuqsonlar natijasida nutqning shakllanmasligi yoki juda sust rivojlanishi.

Logonevroz (duduqlanish) – psixologik yoki nevrologik omillar sababli nutqning uzilishlari.

Bu muammolarni bartaraf etishda logopedik ish muhim ahamiyat kasb etadi.

2. Korreksion-pedagogik ta’limda logopedik ishning ahamiyati

Korreksion ta’lim jarayonida logopedik mashg‘ulotlar bolalarning kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirishga, ularning ijtimoiy hayotga moslashishiga yordam beradi. Logopedik ish quyidagi vazifalarni bajaradi:

Nutqning shakllanishiga yordam berish – bolaning so‘z boyligini oshirish, grammatik tuzilmalardan to‘g‘ri foydalanishga o‘rgatish.

Tovush talaffuzini to‘g‘rilash – fonetik-fonematik muammolarni bartaraf qilish.

Nutqning mantiqiy tuzilishini shakllantirish – izchil fikrlash va hikoya qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish.

Kommunikativ ko‘nikmalarni rivojlantirish – bola o‘z fikrini to‘g‘ri va aniq ifoda etishini ta’minlash.

25-Mart, 2025-yil

Eshitish va talaffuzni muvofiqlashtirish – eshitishda nuqsoni bor bolalar bilan maxsus usullar asosida ishlash.

3. Logopedik ishning asosiy metod va usullari

Logopedik ish olib borishda turli metod va usullardan foydalaniladi. Quyida eng samarali usullar keltirilgan:

3.1. Artikulyatsion gimnastika

Bu usul nutq apparati mushaklarini rivojlantirishga qaratilgan. Til, lab, jag‘ harakatlarini faollashtirish uchun maxsus mashqlar bajariladi.

3.2. Nutqni tovush jihatdan tuzatish

Bunda logoped bolaning noto‘g‘ri talaffuz qilayotgan tovushlarini to‘g‘rilash ustida ishlaydi. Bu usul fonematik eshitishni rivojlantirish bilan bog‘liq bo‘lib, har bir tovushni to‘g‘ri aytishga o‘rgatishdan iborat.

3.3. Vizual va eshitish stimullari asosida mashg‘ulotlar

Bolalar o‘yin shaklida tovushlarni farqlash, so‘zlarni to‘g‘ri talaffuz qilish, hikoya tuzish kabi topshiriqlarni bajaradilar.

3.4. O‘yin texnologiyalari

O‘yinlar bolalarni faol ishtirok etishga rag‘batlantiradi va nutqiy muammolarni bartaraf etishda samarali usul hisoblanadi. Masalan, rolli o‘yinlar orqali bola o‘z fikrlarini erkin bayon qilishga o‘rganadi.

3.5. Multimodal yondashuv

Nutqni rivojlantirish uchun vizual (rasmlar, video materiallar), eshitish (nutqiy stimullar), harakat (mimika va imo-ishoralar) elementlari qo‘shib olib boriladi.

4. Rivojlanishida nuqsoni bor bolalar bilan ishlashda individual yondashuv

Har bir bola o‘ziga xos rivojlanish xususiyatlariga ega bo‘lgani uchun logopedik mashg‘ulotlar individual yondashuv asosida olib borilishi kerak.

Differensial yondashuv – bolaning nutqiy muammosi turiga qarab alohida mashg‘ulot rejalashtirish.

Ijtimoiy moslashuvni qo‘llab-quvvatlash – bolaning jamiyatga qo‘shilishi va kommunikativ muhitga moslashishiga yordam berish.

Psixologik qo‘llab-quvvatlash – bola va uning oilasi bilan hamkorlikda ishlash, otalarni logopedik jarayonga jalb qilish.

Xulosa. Rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bo‘lgan bolalar bilan ishlashda logopedik ish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu jarayon nutqiy rivojlanishdagi nuqsonlarni bartaraf qilish, bolalarning kommunikativ qobiliyatlarini oshirish va ularni ijtimoiy hayotga moslashtirishga qaratilgan. Zamonaviy logopedik metodlar va individual yondashuv orqali bolalarning nutqiy imkoniyatlarini kengaytirish va ularning o‘ziga bo‘lgan ishonchini mustahkamlash mumkin. Shu sababli, logoped mutaxassislarining faoliyati rivojlanishida nuqsoni bor bolalar ta’limida ajralmas qism sifatida e’tirof etila. Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati maqoladagi mavzuni ilmiy jihatdan mustahkamlash uchun muhim. Quyida logopediya, korreksion pedagogika va nutq rivojlanishi bo‘yicha asosiy adabiyotlar

25-Mart, 2025-yil

keltirilgan. Agar sizga aniqroq yoki zamonaviy manbalar kerak bo‘lsa, iltimos, xabar bering.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Азова, О.Н. "Логопедия: диагностика и коррекция нарушений речи" – Москва: Академия, 2016.
2. Лалаева, Р.И. "Коррекционная педагогика и логопедия" – Санкт-Петербург: Речь, 2018.
3. Гмурман, В.Е. "Основы логопедии" – Москва: Владос, 2015.
4. Туманова, Т.В. "Дифференцированный подход в логопедической работе с детьми" – Москва: Просвещение, 2019.
5. Назарова, З.М. "Логопедическая работа с детьми, имеющими сложные речевые нарушения" – Екатеринбург: Уральский университет, 2020.
6. O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi. "Korreksion pedagogika bo‘yicha uslubiy qo‘llanma" – Toshkent, 2021.
7. O‘zakova, D. "Rivojlanishida nuqsoni bor bolalar bilan logopedik ish olib borish metodikasi" – Toshkent: Fan, 2020.